

Úloha Strednej Európy

David Sulík

Odkedy sa v 18. storočí sformulovala vo Francúzsku idea slobody, rovnosti a bratstva, ľudstvo hľadá cestu, ako tieto tri zdanlivo rozporné požiadavky uplatniť v realite. Sformulovanie týchto ideí sa nie náhodou uskutočnilo práve v Európe. Súvisí to s vývojom človeka a jeho postupným vytváraním a aktivovaním nových, vyšších duševných a duchovných článkov. Európa bola predurčená stať sa tým miestom, kde sa u bežných ľudí prvýkrát prejavilo pôsobenie duše vedomej, čím rozumieme aktiváciu individuálnej vôle konať slobodne, t.j. nezávisle od autority, náboženstiev a názorov druhých, len z pohnútok svojho Ja.

Idey francúzskej revolúcie sa mali stať nosnými myšlienkami, ktorými mala duša vedomá pôsobiť v sociálnom organizme. Angličania prispeli k naplneniu týchto ideí svojím silným individualizmom a vôľou, Francúzi dodali revolučného ducha a osvietenstvo. Nemci prispeli jasným uceleným filozofickým myslením a čistým idealizmom. Stredná Európa* prijala všetky tieto impulzy do seba, nechala ich v sebe vykryštalizovať, a potom premenené v podobe myšlienky TSO ponúkla svetu. Koncept TSO mohol vzniknúť len v špecifických podmienkach Strednej Európy, v priestore, kde sa rovnomerne miešal germánsky, keltský a slovanský živel s prvkami mnohých iných rozmanitých národov.

Ak uvažujeme nad Európou ako nad jednotným, sociálnym, živým organizmom, môžeme v nej identifikovať tri samostatné časti. Západná časť nám reprezentuje ekonomický článok, v ktorom dominuje obchod, peniaze, pragmatizmus. Stredná Európa je duchovným, kultúrnym článkom, tvoria sa tu myšlienky, filozofie, klasické umenie, náboženské hnutia, prebieha tu neustály boj o uplatňovanie princípov individuálnej slobody. Východná Európa predstavuje zase právno-politický článok, je to miesto sociálneho experimentovania a snahy o uplatnenie princípu rovnosti. Trojčlennosť je možné vidieť aj v troch náboženstvách vo vzťahu k duševným článkom: duša vedomá – protestantizmus, duša rozumová – katolicizmus, duša pocitová – pravoslávie. Takýchto analógií k trojčlennosti by sme iste našli viacero. Rozlišovanie trojčlenného princípu v nejakom sociálnom, organizačnom alebo geografickom útvare nie je samoúčelnou alebo akademickou hrou, ale môžeme ho chápať ako tréning správneho citu pre schopnosť rozpoznávania trojčlennosti.

Steiner hovoril, že kým Stredoeurópania sú schopní chápať svet a spoločnosť ako trojčlenný organizmus, fungujúci oddelene a zároveň spolu, pre obyvateľov USA je takéto členenie niečím ťažko zrozumiteľným. Strednodobou a hlavne dnes životne dôležitou úlohou pre USA je naučiť sa dvojčlennosti, čiže chápať a realizovať oddelenosť politickej oblasti od ekonomickej. Pre Čínu a Indiu tiež nie je asi možné TSO v súčasnosti uplatniť, táto idea je im dosť vzdialená. Pre Rusko je to zase otázka budúcnosti, filozoficky rozumie trojčlennosti (viď Solovjev), ale chápať sociálnu trojčlennosť použiteľnú ako spoločenský koncept a hlavne v hospodárskej oblasti, sa má naučiť od Strednej Európy. Neskôr si Rusko musí vytvoriť vlastný spôsob jej zavedenia do života v súlade s jeho spirituálnym poslaním.

Steiner považoval za najvhodnejšie miesto pre možnú realizáciu konceptu TSO Nemecko a Rakúsko-Uhorsko. Pričom Nemecko malo už od polovice 19. storočia svoju národnú identitu a zjednocovanie stavať nie na pruskom militarizme (Bismarck) ale na nemeckom idealizme, cestou vytvárania federácie slobodných nemeckých štátov.* Tento impulz mal vychádzať z nemeckých južných štátov a mal smerovať k vytvoreniu takého politického celku, ktorý by sa celkom prirodzene formoval v zmysle TSO.

Steiner bol zástancom zachovania Rakúsko-Uhorskej monarchie, ktorá sa podľa neho mala transformovať na voľnú konfederáciu štátov, kde by cisárovi prislúchala len reprezentačná funkcia. Nepovažoval návrhy amerického prezidenta Wilsona na vytvorenie národných štátov v rámci Strednej Európy za šťastný nápad, ale za zásterku, ktorá mala skryť skutočné zámery USA a Anglicka. Vznik I. svetovej vojny a vstup USA do nej považoval za dlho pripravovaný plán zo strany anglo-americkej elity. Steiner tvrdil, že v anglických zasväteneckých kruhoch (lóže, think - tanky) sa od polovice 19. storočia hovorilo o nadchádzajúcej svetovej vojne ako o príležitosti, ktorá musí Anglo-američanom priniesť svetovládnu. Anglo-americké elity kalkulovali s túžbami európskych národov, hlavne slovanských po slobode. Chceli ideály týchto slovanských národov viesť a využiť tak, aby slúžili anglo-americkému egoizmu. Skutočné ciele politiky Veľkej Británie a USA vzhľadom na strednú Európu boli podľa Steinera v čase prvej svetovej vojny tieto:

1. Politické záležitosti, ako aj formovanie štátov, stredoeurópske krajiny nesmú mať vo vlastných rukách, nesmú o sebe rozhodovať samy.
2. Stredoeurópske štáty nesmú byť hospodársky samostatné, ale musia vždy byť závislé na USA a Veľkej Británii.
3. Kultúrne (duchovné) pomery Strednej Európy musia byť usporiadané v zmysle národného anglo-amerického egoizmu.*

Nakoľko sa tieto Steinerom odhalené politické ciele USA a Veľkej Británie zhodujú s realitou, môžeme dnes objektívne posúdiť z priebehu dejín od roku 1917 až do súčasnosti.

V roku 1917 vstúpili USA do I. svetovej vojny, súčasne prebrali moc v Rusku bolševici. Oba tieto kroky nepovažoval Steiner za náhodné, bolševizmus považoval za priamo iniciovaný a podporovaný práve anglosaskými kruhmi. S tým súvisí aj podpora USA bolševickému režimu v prvých rokoch jeho existencie, priama finančná podpora a odborná pomoc Trockému k vybudovaniu červenej armády, výstavba tovární a potravinová pomoc Rusku.** Všetky prostriedky, ktoré mohli slúžiť k oslabeniu Nemecka a Rakúsko-Uhorska boli vítané.

Silným impulzom k rozbitiu Rakúsko-Uhorska sa stalo prehlásenie vtedajšieho amerického prezidenta Wilsona o práve na slobodu a sebaurčenie národov. Steiner považoval myšlienku oslobodenia národov zmysluplnú až po oslobodení jednotlivých ľudí. Steiner hovoril, že celý západný svet nemá vôbec pojem o tejto slobode, ktorú nutne potrebuje Stredná Európa. Na Západe sa hovorí o slobode národov, ale pritom nie je mienená skutočná sloboda človeka, ale len iluzórna hromadná sloboda ľudských skupín. Na základe zvláštnych pomerov, ktoré vládnu v Strednej Európe (miesto možného vývoja duše vedomej smerom k duchovnému ja), nemôže byť táto

kolektívna sloboda právne stanovená medzinárodnými zmluvami a dohovormi. V Strednej Európe musí byť kolektívna sloboda národov daná spolu so všeobecnou ľudskou slobodou, čo sa môže stať, ak sa oddelí život politický od hospodárskeho a kultúrneho. *

Steiner apeloval na nemeckého a rakúskeho cisára, aby si vytýčili ako svoj cieľ právo na sebaurčenie jednotlivca oproti Wilsonovému abstraktno-intelektuálnemu „právu na sebaurčenie národov“. Otázku oslobodenia Slovanov videl v autonomizácii a federalizácii všetkých oblastí národného života. Sloboda zvoliť si svoju národnosť a vierovyznanie patrí do duchovného článku a je individuálnou záležitosťou jednotlivca. Otázky národnosti, náboženstva a kultúry nemajú byť politickými otázkami. Keď sa stávajú politickými otázkami, vzniká z toho nacionalizmus a konflikt. V Strednej Európe viac ako kdekoľvek inde je opieranie sa o národnosť nezmysel, lebo etnicky je tento priestor veľmi premiešaný, neexistuje tu etnicky čistý národ. Národnosť môže byť definovaná iba kultúrne a duchovne. Steiner považoval budovanie národných štátov v Strednej Európe za potenciálnu hrozbu ďalších vojen a konfliktov. To, že mal pravdu, je vidieť na histórii. Počnúc druhovou svetovou vojnou, až po vojny na Balkáne, rozpady štátov a neustále otvorenú otázku menšinových práv (Maďari v SR, česko-nemecká otázka), ktorá môže byť vždy znova zneužitá pre ďalšie konflikty.

Obaja cisári odmietli Steinerove návrhy k deklarácii práva na sebaurčenie jednotlivca, čím spečatili ďalší osud oboch monarchií. Po ich rozpade začali rozhodovať o našom osude veľmoci na medzinárodných stretnutiach, kde sa delili národy a vytyčovali hranice. Spomeňme len Versailles, Mníchov, Viedenskú arbitráž, konferencie v Teheráne na Jalte, v Postupimi, atď. Stali sme sa len hračkou v rukách veľmocí. Veľká Británia a USA nás pokojne vydali raz do rúk Hitlera, druhý raz do rúk Stalina. Anglo-americké kruhy robili naozaj všetko preto, aby od I. svetovej vojny nikdy o sebe Stredná Európa nerozhodovala sama.

Za primerané považoval Steiner, ak by z Rakúsko-Uhorskej monarchie vznikla Stredoeurópska konfederácia s kultúrnou autonómiou a politickou rovnoprávnosťou jednotlivých štátov. Hospodárske otázky by riešila hospodárska rada s príslušnou správou, nezávisle od parlamentu, riešiaceho rovinnu čiste právnu. S oddeleným hospodárskym článkom, nezávislým od politiky, by jednotlivé skupiny výrobcov, dodávateľov, odberateľov, obchodníkov, zamestnancov, zamestnávateľov atď. tvorili vlastné asociácie a vzájomne spolupracovali v celom priestore strednej Európy bez daňových, colných, menových a iných obmedzení. Táto stredoeurópska konfederácia by sa stala vzorom nového usporiadania pre celú Európu a neskôr aj sveta.

Je otázka, či Steiner nebol príliš fixovaný na monarchiu a či stredoeurópska konfederácia by mohla byť založená bez nadväznosti na germánsky prvok. O slovanskú cestu zjednotenia sa pokúsil napríklad aj Štefánik, ktorý ponúkol vládám Dohody novú koncepciu povojnového usporiadania strednej Európy. Štefánik uvažoval o Spojených štátoch európskych a/alebo o Dunajskej konfederácii, ktorá by zahrňovala Československo, Rumunsko a Juhosláviu a dúfal, že aj Poľsko by sa pripojilo. Zámerne vynechával Rakúsko a Maďarsko ako neslovanské krajiny, príliš späté s bývalou monarchiou. Štefánik kládol väčší dôraz na európsky rozmer a nechcel sa po vzniku prvej ČSR tak silno a jednostranne orientovať len na USA a Veľkú Britániu ako Masaryk. Masarykova koncepcia a orientácia na USA a Veľkú

Britániu však prevážila. Európa zostala naďalej nejednotná a rozbitá, plná autoritatívnych národných štátov a situácia spela k druhej svetovej vojne.

Okrem Štefánika sa myšlienkami vytvorenia silnej stredoeurópskej federácie zaoberal slovenský politik, štátnik a publicista Milan Hodža. Hodža (1878-1944) bol jedenásty predseda vlády Československa (prvý slovenský) a viacnásobný minister. Ešte predtým ako sa stal politikom v novej ČSR, politicky sa angažoval v úsilí premeny Rakúsko-Uhorskej monarchie na stredoeurópsku konfederáciu národov. Následník trónu František Ferdinand d'Este zaradil Hodžu ako jediného Slováka do svojho tímu poradcov, tzv. belvederskej dielne. Ich spoločným cieľom bolo pripraviť program reformy monarchie, najmä jeho federalizáciu. Sarajevský atentát,* ktorého obeťou sa stal práve následník trónu František Ferdinand a jeho manželka, zmietol zo stola plány nielen Hodžu, ale aj iných významných politikov, ktorí predpokladali renováciu viacnásobnej monarchie na modernejší federalizovaný štát.

Hodžu sprevádzala celý život predstava o nevyhnutnosti spájania, či aspoň nadviazania úzkej spolupráce stredoeurópskych krajín na pôde politicko-ekonomického celku, ktorý by dokázal čeliť konkurencii iných, mocnejších a najmä hospodársky vyspelejších krajín v súbojoch o miesto v celosvetovom hospodárstve. Ako sociálno-filozoficky orientovaný mysliteľ rozpoznal (ako jeden z mála) veľké nebezpečenstvá hroziace zo strany ruského bolševizmu ako aj nemeckého národného socializmu. Odmietal sa orientovať na ktorúkoľvek z týchto strán a vyzýval na „hrádzu“ a obranu voči nim vo forme užšej spolupráce krajín strednej Európy. Najskôr to bola tzv. Malá dohoda. To bol vojensko-politický pakt v rokoch 1921-1939 zložený z Československa, Juhoslávie a Rumunska. V roku 1936 pracoval na vytvorení „Dunajského plánu“. Išlo o utvorenie spoločného hospodárskeho priestoru v strednej Európe odstránením colných bariér a zriadením zóny voľného obchodu („od Gdaňska po Solún“), kde by bolo zahrnuté aj Rakúsko a Maďarsko. Veľmi kládol dôraz na to, aby lídrom a hnacím motorom tejto iniciatívy bolo Československo z dôvodu tradície, občianskych slobôd, demokracie a hospodárskeho pokroku. Jeho plány nakoniec stroskotali ako vždy na presadzovaní egoistických záujmov jednotlivých krajín.

V období emigrácie počas druhej svetovej vojny, rozvíjal Hodža svoj projekt federácie slobodných štátov strednej Európy, ktorý sa mal zriadiť po skončení vojny a malo ho tvoriť osem štátov – štyri slovanské a štyri neslovanské. Išlo o Poľsko, ČSR, Rakúsko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko, Juhosláviu a Grécko. Svoj plán podrobne opísal v knihe „*Federation in Central Europe*“. Vznik stredoeurópskej federácie mal zamedziť mocenským tlakom veľmocí, ako aj nastoliť atmosféru spolupráce (bratstva) medzi stredoeurópskymi národmi. Zároveň mal aj vytvoriť silný bezpečnostný pilier, na ktorom sa mohla stavať celoeurópska architektúra. Hodža si po celú svoju politickú činnosť uvedomoval, že len jednotná a silná stredná Európa sa môže efektívne zapojiť do celoeurópskej politiky, inak sa stáva obeťou veľmocenských chŕtok veľkých štátov. V už spomínanej knihe napísal, že „*každá európska a celoeurópska spolupráca zvlášť potrebuje regionálne zoskupenia, na ktorých môže stavať*“. Hodža bol po celý čas emigrácie odporcom koncepcií sféry vplyvu a najvýraznejším Benešovým oponentom zahraničnej politiky, ktorý chcel viazať bezpečnosť Československa na veľmoci. Krátko pred smrťou v memorande „*Európa na križovatkách*“, ktoré poslal americkému Štátnemu departmentu, sa usiloval varovať pred hrozbou sovietskej Strednej Európy. Memorandum sa končilo

prorockou myšlienkou: *“Iba slobodná Stredná Európa zjednotená v stredoeurópskej federácii dokáže účinne zabrániť Nemecku, aby znova získalo hegemoniu v strednej Európe alebo aby dosiahlo vedúce postavenie v budúcej Európe. So slobodnou, zjednotenou strednou Európou, s Francúzskom, ktoré sa znova vzchopí a s Ruskom, ktoré podporí európsku a medzinárodnú spoluprácu, bude Nemecko iba silným partnerom, ale nie diktátorom. Bez slobodnej strednej Európy niet zábezpeky, že Európu a niektorých z jej **zámorských susedov nezachvátí totalitárny imperializmus.**”** Musím poznamenať, že svoje memorandum poslal Hodža na zlú adresu, keďže USA boli a sú presne práve tí, ktorým napriek akýmkoľvek vonkajším deklaráciám nešlo po druhej svetovej vojne o skutočnú jednotu Európy a vôbec už nie strednej. Tiež prorocké sa mi javí Hodžovo varovanie pred totalitárnym imperializmom zámorského suseda. Aj keď stredoeurópska federácia sa neuskutočnila, dielo a činnosť Hodžu silno ovplyvnilo “otcov zakladateľov” Európskej únie – Schumanna, Monneta, Adenauera, De Gaulla a De Gasperiho. Idea jednotnej Európy, zjednotenej na báze skutočného bratstva a duchovnej slobody (na rozdiel od dnešnej byrokratickej a k centralizácii smerujúcej EÚ), tak pramení v strednej Európe. Milana Hodžu považujem za stále dostatočne nedoceneného európskeho vizionára, ktorý svojimi politickými víziami a schopnosťami prevyšoval mnohých dnes často oslavovaných tzv. veľkých politikov 20. storočia.

Po revolučnom roku 1989, po čiastočnom sa stiahnutí Ruska z geopolitického priestoru Európy, vznikol nový priestor pre slobodné formovanie sa strednej Európy. Z hľadiska medzinárodných vzťahov tu bola veľká šanca znova sa pokúsiť vytvoriť stredoeurópsku federáciu. Vo februári 1991 sa sformulovala V4, zoskupenie štyroch krajín, Poľsko, Maďarsko, Česko a Slovensko (vtedy ešte spojeného). Bola historicky veľmi vhodná chvíľa na to, aby sa V4 stala účinným politickým základom pre vytvorenie stredoeurópskej konfederácie. Ak by vstúpilo ešte aj Rakúsko a vznikla úzka spolupráca so silnou nerozštiepenou Juhoslovanskou Federáciou, tak mohol vzniknúť unikátny politický a hospodársky priestor, vhodný k uskutočneniu sociálnej trojčlennosti.

Juhoslovanská federácia bola krvavo rozbitá, Československo rozdelené a V4 sa stalo len formálnym zoskupením bez skutočného naplnenia. Maďarsko nedokázalo prekonať svoje spomienky na monarchiu, Poľsko nacionalizmus a katolícky konzervativizmus, Česko zase pocit, že by mu to hospodársky poškodilo. Dnes Maďarsko prepadá autoritárskemu režimu s nacionalistickými sklonmi, Česko a Slovensko má vládu finančných skupín a skorumpovaných politikov, Poľsku vládne americký občan (Donald Tusk) a proanglosaský lobista. Krajiny strednej Európy zostali samé a slabé bez výrazného vplyvu na svetovú politiku a hlavne bez zmysluplnej vízie.

Revolúcie v roku 1989 v Strednej Európe iniciovali umelci a filozofovia. Aj historicky boli naši politickí dejatelia hlavne spisovateľmi, filozofmi, vedcami, ľuďmi žijúcimi duchovným životom. Znamená to, že stredná Európa čerpá z impulzov ducha viac ako ktorákoľvek iná oblasť, že je tu tradícia mysliteľov. V roku 1989 chceli ľudia v prvom rade slobodu, ekonomika hrala až druhotnú úlohu. Revolúcie boli síce vzbúrou proti komunizmu, ale primárne nie za zavedenie modelu západnej parlamentárnej demokracie a liberálneho trhového kapitalizmu.

Málokto vie, že pred rokom 1989 bol okrem Pražskej jari v rámci socialistického bloku aj pokus nezávislého odborového hnutia Solidarita v Poľsku, vytvoriť nový spoločenský model. O ich politickej činnosti za komunizmu sa všeobecne vie, ale málo sa vie o ich sociálno-ekonomickom programe. Ešte v hlbokom socializme v roku 1980 prišla Solidarita okrem politických požiadaviek aj s alternatívnym programom samosprávnej demokracie. V podnikoch sa mali vytvárať podnikové rady, ktoré by v spolupráci s manažmentom podnikov spolurozhodovali o chode podniku. Podobný samosprávny model ako by fungoval v podnikoch, sa mohol preniesť aj na komunálnu sféru. Solidarita si predstavovala, že vedľa seba bude fungovať národno-katolícky a demokratický princíp, uvedomelá robotnícka vrstva a silná sociálna solidarita. Pokúsila sa realizovať ideál bratstva a rovnosti, no zabudla na duchovný článok. Zabudla, že v ňom musí vládnuť sloboda, preto sa nemôže štát opierať jednostranne len o jednu (katolícku) náuku a prehnaný nacionalizmus. Plány Solidarity sa nepodarilo zrealizovať. Poľsko sa na 8 rokov dostalo do patovej situácie. V roku 1988 sa zbavilo komunizmu a nastúpilo cestu klasického parlamentárneho systému a trhového neoliberalného kapitalizmu.

Po revolúcii v roku 1989 dostali ľudia v celej Strednej Európe šancu vytvoriť spravodlivejšiu spoločnosť, lepšiu ako bola v komunizme a inú ako v západnom svete. Táto šanca nebola (zatiaľ) využitá, ľudia sa neprejavili ako dostatočne zrelí. Prešli sme radikálnou formou trhového kapitalizmu, a inštalovali sme klasický systém zastupiteľskej demokracie, ktorá je pre západnú Európu vlastná, ale u nás má podobu karikatúry. Na západe nemôžeme hľadať vzor, tam časy klasickej parlamentnej straníckej demokracie a ekonomického systému tiež končia. Oni hľadajú skôr na nás, čo my vymyslíme, s akým lepším systémom sme schopní prísť. Je otázne, či už sme konečne vyzreli a či sa nájde dostatočný počet ľudí, ktorí pochopia úlohu Strednej Európy a zmysel sociálnej trojčlennosti. Kým vízia novej spravodlivej spoločnosti nie je uchopená jasným vedomím (t.j. dušou vedomou, vyšším Ja) a čistým srdcom (ako v rozprávke o Dankovom horiacom srdci) a nie nižším Ja (pocitmi, vášňami) a nevedomosťou, tak sa v Strednej Európe neuskutoční. Pokiaľ Stredná Európa neprijme svoje poslanie, bude tým poškodený celosvetový vývoj.

---

* Geograficky a historicky sem patrí: Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko, Lichtenštajnsko, Poľsko, Česko, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko a prípadne aj Chorvátsko (a ak možno zohľadniť aj časti štátov, tak aj prípadne Vojvodina, Zakarpatská Ukrajina, Sedmohradsko a časť severného Talianska). Keďže politicko-ekonomicky zaraďujeme Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko a Lichtenštajnsko (aj) do Západnej Európy, niekedy sa tieto krajiny nepovažujú za Strednú Európu. Nemci či Rakúšania sami seba takmer vždy považujú za súčasť geografickej „Strednej Európy“ a politicko-ekonomickej „západnej Európy“.

* K tomuto sa vzťahuje aj príbeh o Kasparu Hauserovi (1812-1833), chlapcovi, ktorý sa náhle objavil v Norimberku, nevedel kto je, odkiaľ je, bol dlhé roky väznený v temnici niekým neznámym. Neskôr bol zavraždený. Podľa Steinera, bol Hauser odvrhnutým badenským princom, ktorý mal práve v Badensku založiť impulz pre zjednotenie Nemecka na základe TSO a tým zásadne zasiahnuť do dejín Európy.

Väznený a zavraždený mal byť práve na príkaz anglických záujmových elít, ktoré chceli predísť vzniku slobodného duchovného Nemecka. O jeho fascinujúcom živote vid' knižku „**Jmenuji se, nakolik je mi známo, Kaspar Hauser**“ – Radomil Hradil

* Steiner Rudolf.: Provedení ideje trojčlennosti sociálního organismu. Praha: AS 1998.

** Veľa sa možno dozvedieť aj zo životopisu Armanda Hammera. Hammer (1898 - 1990) bol americký obchodný magnát, podnikateľ, veľký umelecký zberateľ, filantrop známy pre jeho úzke väzby k Sovietskemu zväzu. Bol jediným mužom v histórii, ktorý mal priateľské styky s takými protichodnými ľuďmi ako bol Lenin aj R. Reagan. Podporoval Sovietsky zväz, zakladal tam továrne a obchodoval s ním. Okrem Stalina sa poznal osobne so všetkými sovietskymi vodcami, vrátane Gorbačova. Súčasne podporoval mnohých amerických prezidentov a ich kampane. Hammer zostáva kontroverznou postavou, je považovaný za lobistu svetového formátu. Pokrvne a finančne bol spriaznený s mnohými členmi politickej a finančnej elity USA považovanými za predstaviteľov NWO (napr. jeho synovec Al Gore). O jeho zaujímavom živote sa možno dozvedieť z viacerých jeho životopisov.

* Veľmi dôležitý bod. V celej Strednej Európe zúri korupcia v dôsledku prepojenia ekonomického článku s politickým a ignorovaním kultúrneho článku. Až na krátke obdobie medzi dvoma svetovými vojnami, ľudia nemohli dospieť k skutočnej osobnej slobode, kultúrny článok bol dusený jednak fašizmom, nacionalizmom, komunizmom a po 1989 roku budovaním neoliberalnej ekonomiky.

* Je pravdepodobné, vzhľadom na zasahovanie anglosaských elít do politických záležitostí, že tento atentát vyhovoval hlavne anglosaským kruhom nielen ako zámienka na vyvolanie vojny, ale aj prekáženia reformy Rakúsko-Uhorskej monarchie a jej premeny na stredoeurópsku federáciu.

* Bolo by logické a v súlade s duchovným poslaním Európy, aby vytvorenie EÚ začalo práve v jej strede, v jej srdci. EÚ vzniknutej rozumovým sobášom Nemecka a Francúzska chýba práve srdce.